

δριζήσασιν ἀγαθοί, τὸ μόνον ἀλλὰ καὶ γέρα πρέπει
 νὰ λαμβάνωσιν ἀλλὰ καὶ μείζω τὴν ἐξουσίαν τῆς
 μετὰ τῶν γυναικῶν συγκοιμήσεως, ἵνα ὡς πλεῖστοι
 παῖδες ἐκ τοιαύτων παρίστανται. Τὰ ἐκάστοτε γιγνό-
 μενα ἔργα παλαιολιθίου αἰ ἐπὶ τούτῳ καθεστη-
 κῆται ἀρχαί. Ἡ γέννησις εἶς τινα πρὸς κοινὴν ἀνα-
 τροφὴν ἀπορριπτόμενον τρόπον, πλὴν οἱ οἱ ἐξ ἀρίστων
 γεννηθέντες ἢ αὐτοὶ ζωοῖς ἀπὸ τῶν παιδῶν τῶν
 φασίλων καὶ κακῶν. Εἰς τοῦτον τὸν τρόπον ἢ ἀγνοσι
 τοὺς ποιομένους γάλακτος πᾶς μητέρας οἱ ἀρχόντες,
 ἐξ αὐτῶν τράπου φροντίζοντες, ὅπως μηδεμίαν τὸ
 ἐαυτῆς τέκνον ἀναγνωρίσῃ καὶ οἱ παῖδες ὡσαύτως
 πρέπει νὰ ἀγνοῦσι τοὺς ἐαυτῶν γονεῖς. Ἀλλὰ καίτοι
 οὐδεὶς ἢ ἀναγνωρίζῃ τὰ ἐαυτοῦ τέκνα καὶ τοὺς
 γονεῖς, ὅμως ἐκαστος τοὺς γεννηθέντας μετὰ τὸν
 πρὸς γέννησιν ἀπαιτούμενον χρόνον ἀπ' ἧς ἡμέρας
 ἐγένετο νημφίος ἢ θεωρῇ καὶ προσαγορεύῃ τοὺς
 τοὺς μὲν ἀρρενας υἱεῖς τὰ δὲ θήλεα θυγατέρας καὶ
 ἐκεῖνα τοῦτον πατέρα¹⁾).

Ἐκεῖνο δ' ὅπερ ἀνάγκη πᾶσι νὰ ἐφέλκῃται
 ὡσαύτως τὴν ἀδιάρκιστον προσοχὴν καὶ ἀένιον μέ-
 ρομεναι τῶν ἀρχόντων εἶναι.

Ἡ τῶν παιδῶν ἀγωγή. Οἱ παῖδες ἅμα γεν-
 νηθέντες ἀνήκουσι τῇ πολιτείᾳ καὶ ὑπ' αὐτῆς ἀνα-
 τρέφονται πρὸς τελείαν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς. Ἴνα

¹⁾ Δὲν. 458 (1)-462 Ε.

δ' ἐξ ἀρχῆς οἱ παῖδες μὴ λαμβάνωσι τὸ παρά-
 παν ἐν ταῖς ψυχαῖς δόξας ἐναντίας πρὸς ἐκείνας,
 ἄς ὀφείλουσιν αὐξηθέντες νὰ ἔχωσι, πρέπει νὰ
 μὴ ἀκούωσι τοὺς προστυχόντας μύθους τοὺς ὑπὸ
 τῶν τυχόντων πλασθέντας. Ἐπάναγκες ἄρα ὅπως
 αἱ μητέρες καὶ τροφοὶ λέγωσι τοῖς παισὶ κα-
 λοὺς καὶ ἐγκρίτους μύθους καὶ διὰ τούτων πλάτ-
 τωσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, παραλείπωσι δὲ τοὺς ψευδεῖς
 καὶ κακοὺς, ὅποιοι ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐν τοῖς ποιή-
 μασι πολλῶν ποιητῶν καὶ δὴ καὶ τοῦ Ὀμήρου καὶ
 Ἡσιόδου, οἳ τοῖς θεοῖς ὅλως ἀναξίας αὐτῶν ιδιό-
 τητας ἀπονέμουσιν. Οὕτω π. χ. ποιοῦσι τοὺς θεοὺς
 πολεμοῦντας ἀλλήλοις καὶ ἐπιβουλεύοντας καὶ μα-
 χομένους καὶ παντοῖα διαπράττοντας ὄνειδη καὶ
 αἴσχη, ὧν ἡ διήγησις τυγχάνει οὕσα οὐ μόνον ἀνο-
 σία καὶ ἀσεβῆς ἀλλὰ καὶ ἀσύμφορος καὶ ἀλυσιτελής·
 διότι κινδυνεύει νὰ τρέψη τὴν διάνοιαν τῶν οὕτω
 δυναμένων νὰ κρίνωσι νέων ἐπὶ τὰ κακὰ καὶ βλα-
 βερὰ ἔργα. Πᾶν τοῦναντίον πρέπει οἱ παῖδες νὰ
 διδάσκωνται ὅ,τι ἄγει εἰς τὴν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς
 καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ἐμπέδωσιν καὶ δὴ καὶ νὰ
 μαθάνωσιν ὅτι ὁ θεὸς ὑπάρχει ἀγαθὸς καὶ τῶν
 μὲν ἀγαθῶν πάντων αἴτιος τῶν δὲ κακῶν ἀναί-
 τιος¹⁾, καὶ οὐδέποτε ἀλλάττει τὸ ἑαυτοῦ εἶδος ἀλλ'

1) Ὁ θεὸς οὐδέποτε ποιεῖ τὸ κακόν, πλὴν ἐὰν ὡς
 τοιοῦτον ὑποληφθῆ ἢ πρὸς βελτίωσιν τῶν ἁμαρτανόντων.

ὑπάρχει ἀπλοῦς καὶ κάλλιστος ὢν καὶ ἄριστος μένει αἰεὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μορφῇ. Λιότι, εἰ ὁ θεὸς ὑπέκειτο ἀλλοιώσει τινὶ καὶ μεταβολῇ, θὰ μετεβάλλετο ἢτοι ὑπ' ἄλλου τινὸς ἢ αὐτὸς ὑπ' ἑαυτοῦ, ὢν οὐδέτερον ἀληθές· διότι τὰ ἄριστα ἔχοντα δὲν κινουῦνται οὐδ' ἀλλοιοῦνται ὑπ' ἄλλον, ὁ δὲ θεὸς ἄριστος ὢν οὐδεμιᾷ ἐνδέχεται νὰ ὑποβληθῇ ὑπ' ἄλλου κινήσει καὶ ἀλλοιωθεῖ. Ἐαυτὸν δὲ πάλιν δὲν μετεβάλλει ὁ θεός· διότι οὕτω θὰ μετέβαλλεν ἑαυτὸν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον, ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ αἴσχιον, ὅπερ ἀτοπίαιον. Ἀνοσιώτατη δὲ πάλιν εἶναι ἡ δοξασία ὅτι ὁ θεὸς ἀπατῶν καὶ γοιτεῦον ἄλλοτε ἄλλην λαμβάνει μορφὴν· διότι οὐ μόνον οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος, ὅπως ὁ θεὸς ψεύδεται, ἀλλὰ καὶ μισεῖ μάλιστα τὸ ὡς ἀληθῶς ψεῦδος¹⁾. Ὡσαύτως ἀποκρούει ἐντόνως ὁ φιλόσοφος τοὺς λόγους τοὺς ἀποδιδόν- τῶ θεῷ ἔριδας καὶ ἀδικίας²⁾, ζωρὰν καὶ λήπην³⁾, καὶ ἐλέγχει ψευδῇ τὴν δόξαν ὅτι τὸ θεῖον διατίθε- ται εὐμενῶς διὰ προσφορῶν καὶ θυσιαῶν⁴⁾ παρατη-

ἐπαγομένη δικαία τιμορρία. (Ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Σόλωνος ἦν ἐναργής ἡ ἔννοια ὅτι ἡ τῆς τύχης μεταβολὴ ἐμφαίνει θεῖαν τιμορρίαν).

¹⁾ Πολ. 2, 375 B - 383 C.

²⁾ Κριτ. 109 B. Πολ. 2, 377 B κέξ.

³⁾ Φίλ. 33 B.

⁴⁾ Νόμ. 10, 905 D κέξ. Πολ. 2, 364 B.

ρῶν ὅτι μόνος ὁ τὴν ἀρετὴν ἀσκῶν ὑπάρχει τῷ θεῷ φίλος¹⁾. Καὶ ποιεῖται μὲν πολλαχοῦ λόγον περὶ θεῶν καὶ δὴ καὶ θεῶν ὄρατῶν καὶ γεννητῶν, καθάπερ καλεῖ τοὺς ἀστέρας, στοιχῶν τῇ τοῦ λαοῦ δοξασία ὑπολαμβάνοντος τὰ λαμπρότατα οὐράνια σώματα ὡς θεοῦς. Ἄλλ' ὅμως εἰς τὴν ὑπαρξιν πολλῶν θεῶν κατ' ἀλήθειαν δὲν ἐπίστευε, τοὺς δ' ἐθεώρει μυθικὰς παραστάσεις, αἵτινες εἶναι χρήσιμοι καὶ ἀναγκαῖαι εἰς τοὺς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως ἐστερημένους καὶ τοὺς εἰς καθάραν νόησιν νὰ ἀναχθῶσιν ἀδυνατοῦντας. Ἀντὶ τῶν πολλῶν θεῶν τίθεται ὁ Πλάτων ἓνα, οὗ τὴν φύσιν ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εὔρη τις καὶ εὐρὼν ἀδύνατον εἰς πάντα νὰ λέγη²⁾: ιδιότητα δ' ὅμως ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀχώριστον φαίνεται ὁ φιλόσοφος νοῶν τὴν ἀγαθότητα. Ἀγαθὸς δ' ὢν ὁ θεὸς εἶναι πάντων τῶν τε ἐμφύχων καὶ ἀψύχων αἷτιος, διότι καὶ τὰ φυτὰ καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ σπερμάτων καὶ ῥιζῶν φύονται καὶ ὅσα ἄψυχα σώματα τηκτὰ καὶ ἄτηκτα ἐν τῇ γῇ λαμβάνουσι σύστασιν, πάντα ταῦτα πρότερον οὐκ ὄντα γίνονται ὕστερον καὶ δημιουργοῦνται ὑπὸ τοῦ θεοῦ³⁾. Οὐχὶ ἄρα αὐτομάτη καὶ ἄλογος αἰτία ἀλλὰ λόγος καὶ ἐπιστήμη

¹⁾ Πολ. 10, 613 A. Νόμ. 4, 716 C D κέξ.

²⁾ Τίμ. 28. C,

³⁾ Σοφ. 5, 265 C.

θεία τὴν φύσιν γεννᾷ, οὐδὲ ἄλογος καὶ προστυχοῦσα δύναμις ἐπιτροπεύει τὰ σύμπαντα ἀλλὰ νοῦς τις καὶ φρόνησις θαυμαστὴ τὸ ὅλον διακυβερνᾷ¹⁾. Ἡ αἰτία δὲ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας ἔγκειται ἐν αὐτῇ τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ, ὅς παντὸς φιλόνου ὢν ξένος ἠθέλησε πάντα κατὰ τὸ δυνατόν νὰ γένοινται ἐαυτῷ παραπλήσια. Ἐβελήσας λοιπὸν ὁ Θεὸς πάντα νὰ ὑπάρχωσιν ἀγαθὰ φραῦλον δὲ μηδὲν εἰς τάξιν ἡγαγεν ἕκ τῆς ἀταξίας πᾶν πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως κινούμενον ὄρατόν²⁾. Ὡσαύτως τῷ Θεῷ ἰδιότης ὑπάρχει ἄπειρος δύναμις καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη³⁾ καὶ πρόνοια περὶ τε τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν⁴⁾. Τοιαῦτα δὲ ὀρθὰ καὶ ἀληθῆ περὶ τοῦ Θεοῦ εὐθὺς ἐκ παιδῶν ἀκούοντες οἱ ἐπίδοξοι φύλακες τοῦς τε Θεοῦς καὶ γονεῖς θὰ τιμῶσι καὶ τὴν ἀλλήλων φιλίαν περὶ πολλοῦ θὰ ποιῶνται⁵⁾. Ἴνα δὲ πρὸς τῇ εὐσεβείᾳ προσγένηται τοῖς νέοις καὶ ἡ ἀνδρεία, ἀνάγκη πᾶσι ὅπως μὴ ἀκούωσι μηδ' ἀναγινώσκωσι τὰ παρὰ τοῖς ποιηταῖς φρικτὰ καὶ φοβερὰ μυθολογήματα τὰ δυνάμενα νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς θερμότερους καὶ μαλακωτέρους τοῦ δέον-

1) Φίλ. 26 C κέξ. Φαίδ. 97 C. Νόμ. 10, 902 E.

2) Τίμ. 29 E κέξ.

3) Φίλ. 28 D κέξ. Φαίδ. 97 C. Θεαίτ. 176 C κέξ. Πολ. 10, 613 A.

4) Φίλ. 28 D κέξ. Σοφ. 265 C. Νόμ. 709 B.

5) Πολ. 3, 386 A.

τος¹⁾). Πρὸς δ' ἔτι πρέπει νὰ κρατῶσι τοῦ ἰσχυροῦ γέ-

1) Τὴν ποίησιν καθόλου περὶ ὀλίγου ποιεῖται ὁ Πλάτων ὡς οὖσαν ἀπλῶς μίμησιν τῶν φαινομένων καὶ κατ' ἀκολουθίαν πόρρω ἀπέχουσαν τοῦ ἀληθοῦς. Ὅτι δὲ οἱ ποιηταὶ εἶσι μόνον μιμητικοί, γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι, εἰ ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ ἐπιστήμονες τούτων, ἄπερ καὶ μιμοῦνται, θὰ ἠσχολοῦντο μᾶλλον περὶ τὰ ἔργα ἢ τὰ μιμήματα καὶ θὰ προθυμοῦντο πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἑαυτῶν καταλιπόντες νὰ ᾧσι μᾶλλον οἱ ἐγκωμιαζόμενοι ἢ οἱ ἐγκωμιάζοντες. Οὕτως οἱ ποιηταὶ ποιοῦνται μὲν λόγον περὶ ἰατρικῆς καὶ γεωργικῆς, περὶ πολέμων καὶ στρατηγιῶν καὶ διοικήσεων πόλεων, περὶ ἀνθρώπων παιδείας καὶ τῶν τοιούτων, οὐδὲν δ' ὅμως τῶν ἐπιτηδευμάτων τούτων ποτὲ ἐθεράπευσαν οὐδὲ γινώσκουσι. Καὶ ἐπειδὴ ἡ μίμησις εἶναι παιδιὰ τις καὶ οὐχὶ σπουδὴ, διὰ τοῦτο ἡ ποίησις συμβάλλεται οὐχὶ εἰς τὴν παιδείαν ἀλλὰ τὴν τέρψιν. Ἐπειτα δὲ ἡ ποίησις, βιαίας πράξεις καὶ παντοειδῆ τῆς ψυχῆς ἐναντιώματα μιμουμένη, τρέπεται ἐπὶ τὸ ἀγανακτητικὸν καὶ ποικίλον ἦθος καὶ ἀφρίσταται τοῦ φρονίμου καὶ ἡσυχίου, οὕτω δὲ πάθη καὶ ταραχὰς διεγείρουσα οὐχὶ τὸ βέλτιστον τῆς ψυχῆς μέρος, ἦτοι τὸ λογιστικόν, ἀλλὰ τὸ φαυλότατον θεραπεύει. Διὰ τοῦτο τὴν ποίησιν ὁ φιλόσοφος ἐκ τῆς πολιτείας ἀπορρίπτει ἀποδεχόμενος ἐκ ταύτης μόνον ἐκεῖνο τὸ εἶδος, δι' οὗ γίνονται ὕμνοι τοῖς θεοῖς καὶ ἐγκώμια τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς. (Πολ. 10, 595 A κέξ. 607 A. Περὶ τῆς φύσεως τῆς ποιήσεως πβλ. καὶ Φαῖδρ. 245 A. Μέν. 99 D. Νόμ. 4, 719.). Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ὅμηρος δὲν εὐρίσκει παρὰ τῷ φιλοσόφῳ χάριν ἀλλ' ὡς εἰπεῖν ἐστεφανωμένος ἐκ τῆς πολιτείας ἐκβάλλεται πβλ. Πολ.

λαπίος, ὅστις τεκμηριοῖ φρόνημα ἤκιστα σταθερὸν καὶ

10, 595 B. Καὶ τοὺς φίλους γέ τις με καὶ αἰδώς ἐκ παιδὸς ἔχουσα περὶ Ὀμήρου ἀποκαλύψει λέγειν . . . . ἀλλ' οὐ γὰρ ἀπὸ γε τῆς ἀληθείας ποιητὸς ἀνήρ, ἀλλ', ὃ λέγω, ζητέον». Ἐἰς τὰς φημιδοτεχνίας καταλέγει ὁ Πλάτων οὐ μόνον τὴν καθαρὰν εἰς τὴν αἰλητικήν, τὴν διδασκαλίαν τῶν χορῶν, τὴν τῶν διθυράμβων ποίησιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν σεμνὴν καὶ θεωρητικὴν τραγῳδίαν, διότι αἱ τέχναι αὗται τὸ ἡδὺ μῦθον καὶ κατωμαρμένον θεωροῦσιν ἤκιστα φροντίζουσι περὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ ὀφελίμου. (Παρατηρητέον δ' ὅμως ὅτι ἐν ταῖς Νόμοις χαρακτηρίζονται ὡς τοῦ ἡθους μορφωτικὰ ἢτε κωμῳδία καὶ τραγῳδία, ὧν ἑκατέρη μὲν δεικνύουσα τὰ γελοῖα διδάσκει τὰ σπουδαῖα, αὕτη δὲ παρέχει τὸ καλόν, ὃ πρέπει νὰ διώκωμεν. Ἀλλ' ἀρμόζει ὅπως ἐν ταῖς κωμῳδαῖς τὰ γελοῖα μιμῶνται οἱ δοῦλοι καὶ ἔρμισθοι ξένοι, μηδεὶς δὲ τῶν πολιτῶν χλευάζηται. (7, 816 D κέξ. 11 935 D κέξ.).) Οἱ ταύτας δηλαδὴ ἀσκοῦντες τὰς τέχναις φροντίζουσι κατὰ τίνα ποιῆ τρόπον ἢα φανῶσιν εὐάρεστοι τῷ ὄχλῳ τῶν θεατῶν (Γοργ. 501 D κέξ. Νόμ. 2, 659 A κέξ.) καὶ διὰ τοῦτο χρῆσιν ποιοῦνται κακῶν ἀρχῶν καὶ παραδειγμάτων, δι' ὧν τοὺς ἀνθρώπους διαφθείρουσι. (Νόμ. 2, 669 A κέξ. Γοργ. ἐνθ. ἀν.). Ἐπειτα δέ, ἂν ἀπὸ τῆς ποιήσεως, λέγει, ἀφαιρεθῇ τὸ μέλος, ὁ ῥυθμὸς καὶ τὸ μέτρον, ὑπολείπονται λόγοι πρὸς τὸν πολὺν ὄχλον καὶ τὸν δῆμον λεγόμενοι διὸ καὶ ἡ ποιητικὴ εἶναι δημηγορία τις. (Γοργ. 502 A κέξ.). Τοιαύτην περὶ τούτων ταπεινὴν γνώμην οὐδὲν θαῦμα ὅτι εἶχε φιλόσοφος, ὅστις διηνεκῶς ζητῶν καὶ ἀδιαλείπτως ἐρευνῶν τὸ ὄντως ὄν ὑπελάμβανεν ὅτι αἱ τέχναι ἀπλῶς μιμῶνται

γενναῖον ¹⁾). Ἄλλὰ μὴν καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν μέ-
γας ἔρως πρέπει νὰ ἐμποιηθῇ ταῖς ψυχαῖς τῶν πο-
λιτῶν, διότι, εἰ καὶ τοῖς ἄρχουσι προσήκει ἐνίοτε νὰ
ψεύδωνται ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως, τοῖς ἄλλοις ὅμως
πᾶσιν οὐδαμῶς τὸ τοιοῦτον ἐπιτρέπεται ²⁾. Μεγάλην

τῶν ἀληθῶς ὄντων τὰ εἶδωλα καὶ τὰς σκιὰς (Σοφ. 266 B
κέξ. Κρατ. 423 C κέξ.). Πλὴν ἀλλ' ὅμως δὲν ἀρνεῖται ὁ
Πλάτων ὅτι αἱ εἰρημέλαι τέχνηαι δύνανται νὰ καταταστῶσιν
ὠφέλιμοι καὶ τοῦ ἠθους μορφωτικαί, ἐὰν ἀφορμῶνται ἀπὸ
τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν κρίσιν ἐμφρόνων
κριτῶν (Πολ. 10, 601 C κέξ. Νόμ. 2, 668 D κέξ.). Διὸ
τοῖς μυθοποιοῖς καὶ λοιποῖς καλλιτέχνηαις πρέπει, λέγει, νὰ
ἐπιστατῶσιν οἱ ἄρχοντες, οἵτινες ἐκεῖνα μόνον τὰ ἔργα θὰ
ἐγκρίνωσιν, ὅσα ἂν πρὸς τοὺς ἠθικοὺς τῆς πολιτείας σκο-
ποὺς ὁμόλογα εὐρίσκωσι (Πολ. 2, 376 E κέξ. 377 B.).
Ἄπαιτεῖ λοιπὸν ὅπως καὶ τὰ ποιήματα καὶ τὰ ἕσηματα καὶ
οἱ χοροὶ καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ἐδραιῶσιν τὴν πεποί-
θησιν ὅτι ὁ μὲν ἀγαθὸς εἶναι εὐδαίμων καὶ μακάριος, ὁ δὲ
κακὸς ἄθλιος καὶ δυστυχής. (Νόμ. 2, 660 E. 7, 800 B κέξ.).

¹⁾ Αὐτ. 386-389 A.

²⁾ Αὐτ. 389 B — D. Πρέπει νὰ στέργωμεν τὴν ἀλή-
θειαν καὶ μισῶμεν τὸ ψεῦδος (Πολ. 6, 485 C), ὅπερ εἶναι
τοῖς ἀνθρώποις χρήσιμον μόνον ὡς ἐν φαρμάκου εἶδει· διό-
περ τοῖς ἄρχουσι τῆς πόλεως, εἴ περ τισὶ καὶ ἄλλοις, προσ-
ήκει νὰ ψεύδωνται ἢ πολεμίων ἢ πολιτῶν ἐνεκα ἐπ' ὠφε-
λείᾳ τῆς πόλεως, οἱ δ' ἄλλοι πάντες δὲν πρέπει νὰ ἄπτων-
ται τοῦ τοιούτου (Πολ. 3, 389 B. 5, 459 C).

ὡσαύτως πρὸς τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων σπουδαιότητα ἔχει ἡ σωφροσύνη, δι' ἧς οἱ πολῖται καθίστανται μὲν ὑπῆκοοι τῶν ἀρχόντων, ἄρχουσι δ' αὐτοὶ τῶν περὶ πότους καὶ ἀφροδίσια καὶ περὶ ἐδωδᾶς ἡδονῶν. Πάντες ἄρα οἱ λόγοι οἱ τὴν ὀφειλομένην τοῖς ἀρχουσιν ἰσχυροῦσαν μειῶντες ἢ εἰς ἀπρετεῖς ἐπιθυμίας παρορμῶντες πρόπει αὐστηροῶς νὰ ἀπαγορευθῶνται. Ἐπιβλαφεῖς δὲ πάλιν, ὅπως μὴ ἐπιτρέπονται οἱ ἄγαν σφαιεροὶ καὶ ἡμαρτημένοι λόγοι οἱ ποιοῦντες τὴν δικαιοσύνην ἀλλότριον ἀγαθὸν καὶ οἰκείαν ζημίαν καὶ διδάσκοντες ὅτι οἱ μὲν ἄδικοι καθόλου εἰσὶν εὐδαίμονες οἱ δὲ δίκαιοι ἄλλιοι καὶ ἐπομένως ὅτι συμφέρει νὰ ἀδικῇ τις, εἴαν δύνηται νὰ διαλάβῃ. Τούτους καὶ τοὺς τοιοῦτους λόγους δὲν πρόπει τὸ παράπαν οἱ νέοι νὰ ἀκούωσι ¹⁾. Ῥητέον δ' ὅτι τὸ εἶδος τῆς παρεχομένης τοῖς νέοις ποιήσεως καὶ μυθολογίας δὲν πρόπει νὰ ᾖ πᾶσι τὸ αὐτὸ ἀλλ' ἀνάλογον πρὸς ἣν οὗτοι ἀνήκουσι τάξιν. Τοῦ δὲ λόγου ἡ μορφή ὀφείλει νὰ ᾖ πρὸς τὴν σεμνότητα τῆς ἐννοίας ὁμόλογος καὶ ἔχη τὴν προσήκουσαν ἁρμονίαν καὶ τὸν ἑυθμόν. Οὕτως ὁ λόγος προσῆκον εἶναι νὰ ὑπάρχη ἀπηλλαγμένος τῶν θρηνηδῶν ἁρμονιῶν, αἴτινες εἶναι ἀλυσιτελεῖς οὐ μόνον τοῖς ἀνδράσιν ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀγαθαῖς γυναῖξί, πρὸς δ' ἔτι τῶν μαλακῶν καὶ συμποτικῶν ἁρμονιῶν, αἴτινες οὐκ

¹⁾ 389 D — 392 C.

δαμῶς ἀρμόζουσαι ἀνδράσι πολεμικοῖς διαθρύπτουσι τὸ φρόνημα καὶ ταπεινοῦσι τὴν ψυχὴν. Ἐντὺ τούτων πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις τῶν ἀπλῶν καὶ τοῖς ἀνδρείοις καὶ σώφροσι προεπουσῶν ἀρμονιῶν καὶ τῶν κοσμίῳ καὶ γενναίῳ βίῳ προσηκόντων ῥυθμῶν ¹⁾. Ἐντεῦθεν προέρχεται τοῖς νέοις ἡ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία. Οὐ μόνον οἱ ποιηταὶ ὀφείλουσι νὰ ἐμποιῶσι τοῖς ποιήμασι τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ ἤθους ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντων τῶν δημιουργῶν πρέπει νὰ ἀπαιτῆται, ὅπως τὸ κακόηθες καὶ ἀκόλαστον καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἄσχημον μὴ ἐμποιῆται μήτε ἐν εἰκόσι ζῳῶν μήτε ἐν οἰκοδομήμασι μήτε ἐν ἄλλῳ οἴῳ δῆποτε δημιουργήματι, ἵνα μὴ οἱ νέοι ἐν κακίᾳ εἰκόσι τρεφόμενοι τῇ ἑαυτῶν ψυχῇ κακὸν μέγα συνάγωσιν. Ἀνάγκη ἄρα ὅπως οἱ δημιουργοὶ ἰχνεύωσι τὴν τοῦ καλοῦ καὶ εὐσχήμονος φύσιν, ἵνα οἱ νέοι ὥσπερ ἐν ὑγιεινῷ τόπῳ οἰκοῦντες ὀφελῶνται ἀπὸ πάντων τῶν καλῶν ἔργων, ἅτινα προσπίπτουσιν εἰς τὴν ὄψιν ἢ τὴν ἀκοήν, ὥσπερ αὖρα ἀπὸ χρηστῶν τόπων ὑγίειαν φέρουσα. Ἐκ τούτων γίνεται φανερόν, ἡλίκον εἰς τὴν τῶν νέων ἀνατροφὴν συμβάλλεται ἡ μουσική, δι' ἧς καταδύεται εἰς τὸ ἐντὸς τῆς ψυχῆς ὁ τε ῥυθμὸς καὶ ἡ ἀρμονία καὶ προσγίγνεται ἡ εὐσχημοσύνη ²⁾. Ὁ ἐν τῇ μουσικῇ

¹⁾ Αὐτ. 398 C — 400.

²⁾ Ἡ μουσικὴ νοητέα ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τοῦ ὄρου ἐκδοχῇ, διότι περιλαμβάνει οὐ μόνον τὰς συνήθεις περὶ τὴν γραμματι-

ἀνατρεφόμενος προσκεῖται τὴν δύναμιν, ἵνα ὀξύ-
 τατα αἰσθάνηται τῶν πραγμάτων καὶ ὀρθῶς κρίνη
 αὐτὰ ἐπαινῶν μὲν τὰ καλὰ καὶ χαίρων ἐπ' αὐτοῖς
 ψέγων δὲ καὶ μισῶν τὰ αἰσχρὰ διότι, ὥσπερ οὐδείς
 ἐστὶν ἔμπειρος τῶν γραμμάτων, ἂν μὴ διαγινώσκῃ
 ἕκαστα φασίτων πανταχοῦ, ἔνθα ὑπάρχουσι, καὶ τὰς
 εἰκόνας αὐτῶν, εἴ ποῦ ἢ ἐν ὕδασιν ἢ ἐν κατόπτροις
 ἐμφαίνονται, οὔτις οὐδὲ μουσικός τις δύναται κατ'
 ἀλήθειαν νὰ λέγηται, ἂν μὴ γνωρίζῃ πανταχοῦ,
 ὅπου ὑπάρχουσι, τὰ εἶδη τῆς σωφροσύνης καὶ ἀν-
 δρείας καὶ ἐλευθεριότητος καὶ μεγαλοπρεπείας καὶ
 τὰ παρωπλήσια καὶ τὰ ἐναντία τούτων καὶ αὐτὰ
 καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν, ὅποτε ταῦτα ὑπάρχουσι
 στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς, ὥσπερ καὶ τὰ γράμματα στοι-
 χεῖα τῆς γραμματικῆς. (1) οὔτως ἀνατρεφόμενος,
 πόρρω ἀφραστῶς τῆς ἀπὸ ἀκόσμου ἔρωτος ἡδονῆς
 καὶ ἀκολασίας, καθίσταται ἐραστής τοῦ καλοῦ καὶ
 κοσμίου σωφρονῶτος καὶ μουσικῶς ὅπερ συνίστησι
 τὸν ὀρθὸν ἔρωτα 1). Τοσαύτην δὲ δύναμιν καὶ σπου-
 δαιότητα ἀπονέμει ὁ Πλάτων τῇ μουσικῇ, ὥστε νο-
 μίζει ὅτι ἡ μεταβολὴ αὐτῆς ἐπάγει διαφθορὰν τῶν
 καθεστώτων νόμων καὶ ἠθῶν καὶ κίνδυνον τῆς πολι-
 τείας 2). Παρὰ τὴν μουσικὴν θεωπευτέα ἢ γυμνα-
 κὴν ἀσκήσεις ἀλλὰ καὶ τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμιας.

1) 401 B - 403 D.

2) Πολ. 4, 423 C κέξ. Νόμ. 7, 797 A κέξ. (Διὸ καὶ
 καλεῖ τὴν μουσικὴν *φυλακτῆριον* τῆς πόλεως. Πολ. 4, 424 D.)

σικῆ, ἥτις ὡσαύτως μεγάλην καὶ ἀδιάλειπτον ἀπαι-
 τοῦσα ἀσκησιν ἐνεργάζεται τῷ σώματι ὑγίειαν. Ἄλλ'
 ἐπειδὴ τὸ χρηστὸν σῶμα διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς δὲν
 ποιεῖ ψυχὴν ἀγαθὴν ἀλλὰ τοῦναντίον ψυχὴ ἀγαθὴ
 διὰ τῆς ἑαυτῆς ἀρετῆς παρέχει σῶμα ὡς οἷόν τε βέλτι-
 στον, διὰ τοῦτο προσήκον εἶναι νὰ θεραπεύωμεν
 ἱκανῶς τὴν διάνοιαν καὶ παραδῶμεν αὐτῇ τὴν περὶ
 τὸ σῶμα ἀκριβολογίαν ποιῶντες ὅτι ὁ ὀρθὸς λό-
 γος ἐπιτάττει πρὸς θεραπείαν τῆς τοῦ σώματος ὑγι-
 είας. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς
 μέθης, διότι εἶναι γελοῖον καὶ αἰσχρὸν ὁ φύλαξ τῆς
 πόλεως νὰ ἔχη ἀνάγκην φύλακος, ἔπειτα δὲ ἡ ἀπο-
 φυγὴ λιπαρᾶς σιτήσεως καὶ σφαλερᾶς πρὸς ὑγίειαν
 ἕξεως τῶν ἀθλητῶν, οἵτινες, ἐὰν ὀλίγον τῆς τεταγ-
 μένης διαίτης ἀποκλίνωσι, μεγάλαις καὶ σφοδραῖς
 νόσοις ὑπόκεινται. Ἀνάγκη ἄρα ἀπλῆς διαίτης τὴν
 εὐάρεστον θρυπτικῶν ἐδεσμάτων ποικιλίαν ἀπο-
 κλειούσης. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἡ ἀληθὴς γυμ-
 ναστικὴ εἶναι ἀδελφὴ τῆς ἀρίστης μουσικῆς. Λιότι,
 ὡσπερ αὕτη διὰ τῆς ἀπλότητος ἐντίκτει ἐν ταῖς ψυ-
 χαῖς σωφροσύνην, οὕτω καὶ ἐκείνη διὰ τῆς αὐστη-
 ρᾶς λιτότητος ἐμποιεῖ τοῖς σώμασιν ὑγίειαν. Ἄλλ'
 ὅταν τὰ μὲν σώματα καταλάβῃ νόσος τὰς δὲ ψυχὰς
 ἀκολασία, εὐθὺς δικαστήρια ἐν τῇ πόλει καὶ ἰατροεῖα
 πολλὰ ἀνοίγονται καὶ ἡ δικανικὴ καὶ ἰατρικὴ με-
 γάλως σεμνύονται, οὐδὲν δ' ἄλλο τῆς ἀπαιδευσίας
 καὶ κακῆς καταστάσεως τῆς πολιτείας ἀσφαλέστερον

τεκμήριον ὑπάρχει ἢ ἡ ἀνάγκη ἐμπείρων ἰατρῶν καὶ δικαστῶν· τότε παρίσταται ἀνάγκη τῆς μὲν δικανικῆς μόνον ὑπ' ἀπειροκαλίας ἕνεκα μικρῶν ἢ οὐδενὸς ἀξίων πραγμάτων, τῆς δὲ ἰατρικῆς ἀπλῶς ἕνεκα ἀργίας καὶ νοθρότητος¹⁾. Λιόπερ τὴν ἰατρικὴν καὶ δικανικὴν περὶ ὀλίγου ὁ Πλάτων ποιεῖται, ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ μεγάλως ἐξαίρει καὶ θερμῶς τοῖς νέοις συνίστησι τὴν ἀπλὴν γυμναστικὴν καὶ λιτὴν μουσικὴν²⁾. Καίτοι δ' ἡ γυμναστικὴ φαίνεται

ἢ ὁ Πλάτων δοξάζει ὅτι ἡ τῆς ἀρετῆς ἀσκήσις καὶ ἡ ὑγιεινὴ δίαιτα κωλύουσιν ἀπὸ τῶν πολιτῶν πᾶσαν νόσον. Εἰ δέ τις ἤθελε νοσήσει ἀνίατον ἢ μακρὰν νόσον, οὗτος δὲν ἀφελεῖ, λέγει, νὰ ζῆ, ὅπως θεραπεύῃ τὸ νοσερὸν σῶμα. Ὡσαύτως καὶ οἱ κατὰ τὴν ψυχὴν κακοφρεῖς καὶ ἀνίατοι ἀξίον νὰ ἀποθνήσκωσι (Πολ. β, 406 C. 408 B. 410 A.). Σκληραὶ μὲν καὶ ἀπὲνθρωποι φαίνονται αἱ διατάξεις αὗται, ἀλλ' ὅμως ἀπαιτοῦνται, ὡς νομίζει ὁ Πλάτων, ὑπὸ τοῦ σκοποῦ, ὃν σύμπασα ἡ πόλις διώκει.

²⁾ Πολ. β, 403 D - 410 B. Ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ πρέπει νὰ ἀσκῆται μερακιώδης παιδεία καὶ φιλοσοφία καὶ θεραπεύηται ἰδίᾳ ἡ γυμναστικὴ, μεγάλη δὲ λαμβάνηται φροντὶς περὶ τῶν σωμάτων, ὅπως ταῦτα μετέπειτα ἀποβῶσιν ὑπηρετικὰ τῇ φιλοσοφίᾳ. (Πολ. β, 408 B.). Ἀπλῶς δ' εἶπεῖν κράτιστον παράγγελμα τοῦ πρακτικοῦ βίου ἀποτελεῖ ἡ ἀξίωσις, ὅπως ἐκεῖνα τὰ μαθήματα τιμῶμεν, ἅτινα προσνέμουσι τῇ ψυχῇ σωφρονύνην καὶ δικαιοσύνην μετὰ φρονήσεως, τὰ δ' ἄλλα ἀτιμᾶζωμεν, πρὸς δ' ἔτι ἀποφρενίζωμεν τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις καὶ τὸν μέσον βίον προτιμῶ-

ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα, ὅμως κυρίως ἀποσκοπεῖ οὐχὶ μᾶλλον τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος ἢ τὴν εὐψυχίαν καὶ πραότητα. Ἐντεῦθεν φανερόν ὅτι ἡ γυμναστικὴ ἀρρήκτως τυγχάνει συνδεδεμένη τῇ μουσικῇ καὶ ἀμφότεραι θεραπεύονται χάριν τῆς ψυχῆς, ὅπως ταύτην ἀπεργάσσονται ἀνδρείαν καὶ σώφρονα ¹⁾. Ὅσον δὲ στενῶς εἰσιν ἀλλήλαις συνημμένοι ἡ γυμναστικὴ καὶ μουσικὴ καὶ ἀφύκτως ἑκατέρωθεν χρῆζει τῆς ἑτέρας, δεικνύει τοῦτο, ὅτι, ὅσοι περὶ τὴν γυμναστικὴν διὰ βίου ἀσχολοῦνται καὶ οὐδαμῶς τῆς μουσικῆς ἄπτονται, οὗτοι σκληρότεροι καὶ ἀγριώτεροι τοῦ δέοντος ἀποβαίνουσι καὶ ἐν ἀμαθίᾳ καὶ σκαιότητι μετ' ἀρρυθμίας καὶ ἀχαριστίας ζῶσιν, ὅσοι δὲ πάλιν ἀκρόατῳ μουσικῇ χρῶνται, μαλακώτεροι καὶ ἡμερώτεροι τοῦ προσήκοντος γίνονται ²⁾. Οὕτω δὲ

μεν καὶ μὴ θεραπεύωμεν τὸ σῶμα χάριν τῆς ἡδονῆς ἢ ἰσχύος ἢ τοῦ καλλοῦς ἀλλὰ διώκωμεν τὴν ἐν τῷ σώματι ἁρμονίαν χάριν τῆς ἐν τῇ ψυχῇ συμφωνίας. (Ἐνθ. ἀν. θ, 591 B κέξ. 10, 618 B ἔξ.),

¹⁾ Ὁ συνδυασμὸς τῆς μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς ἐπιτείνει μὲν καὶ τρέφει τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς μέρος διὰ λόγων καλῶν καὶ μαθημάτων, παραμυθεῖται δὲ καὶ ἡμεροῖ τὸ θυμοειδὲς δι' ἁρμονίας καὶ ῥυθμοῦ. (Πολ. 4, 441 E.).

²⁾ Ῥητέον ὅτι τὰ περὶ μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς καὶ καθόλου περὶ ἀγωγῆς λεγόμενα ἀναφέρονται εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις, διότι περὶ τῆς τρίτης τάξεως, ὡς εἴρηται, ἤκιστα λαμβάνεται παρὰ τῆς πόλεως φροντίς.

πρὸς ἀλλήλας συνηρμοσμέναι ἢ μουσικὴ καὶ γυμναστικὴ καθιστᾷσι τὸν ἄνθρωπον μουσικώτατον καὶ εὐαρμοστότατον καὶ συναποτελοῦσι τὴν ὅλην παιδείαν ¹⁾ Πρὸς δ' ἔτι οἱ παῖδες πρέπει ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας νὰ ἀσκῶνται πρὸς πόλεμον· διὸ οἱ ἀδρότεροι τούτων ἀνάγκη νὰ ἄγωνται εἰς τὸν πόλεμον, ἵνα ἔνθεν μὲν θεῶνται ὅσα θὰ παραστῆ ἀνάγκη τελειωθέντες νὰ πράττωσιν, ἔνθεν δὲ διακονῶσι καὶ ὑπηρετῶσι πάντα τὰ περὶ τὸν πόλεμον καὶ θεραπεύωσι τοὺς πατέρας καὶ τὰς μητέρας. Καὶ οἱ μὲν λιπόντες τὴν τάξιν ἢ ἀποβαλόντες τὰ ὅπλα πρέπει νὰ τιμωρῶνται καὶ δημιουργοὶ ἢ γεωργοὶ καθιστῶνται, οἱ δ' ἀριστεύσαντες καὶ εὐδοκιμήσαντες νὰ τιμῶνται καὶ στεφανῶνται ²⁾. Πᾶσα δὲ μάθησις ἀνάγκη ὅπως μὴ γίνηται μετὰ βίας, διότι οὐδὲν μάθημα βίαιον καθίσταται τῇ ψυχῇ ἕμμονον. Οἱ παῖδες λοιπὸν πρέπει νὰ ἀνατρέφονται παίζοντες, ἵνα φανερὰ ἀποβαίνῃ ἢ φυσικὴ ἐκάστου ἐπιτηδειότης ³⁾.

¹⁾ Πβλ. 9, 591 B κέξ. 2, 376 E «τίς οὖν ἡ παιδεία; ἢ χαλεπὸν εὐρεῖν βελτίω τῆς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ χρόνου εὑρημένης; ἔστι δὲ που ἡ μὲν ἐπὶ σώμασι γυμναστικὴ, ἡ δ' ἐπὶ ψυχῇ μουσικὴ». 3, 410 B κέξ.

²⁾ Πολ. 5, 468, E κέξ.

³⁾ Πολ. 7, 537 A. Δὲν εἶναι πάντες πρὸς τὰ αὐτὰ ἔργα ἐπιτήδαιοι, ἀλλ' ἄλλοι μὲν τυγχάνουσι φύσει ὄντες καταληλοί εἰς τὸ ἄρχεῖν ἄλλοι εἰς τὸ ἐπικουρεῖν καὶ ἄλλοι εἰς